

בעודשי"ת

שפע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פרשת מצורע – שבת הגדול – תשפ"ד

גליון ב' אלפים קי"ט

שנה מ' • גליון כ"ח

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת מצורע

שבת הגדול תש"ל

- ככל שהאדם קרוב יותר לעבוד את השי"ת אזי מזמין לו היצר הרע יותר עיכובים ומניעות שונות.
- מי האיש החפץ חיים, שיהא רצונו לקיים את מצוות השי"ת כדת וכנכון, וגם אוהב ימים לראות טוב, שעבודתו תעלה לרצון וירגיש טעם בכל מצוה, העצה לכך היא, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב.
- לפני שמקיים את מצוות אכילת מצה צריך מקודם להשבית ממנו את החמץ הוא היצר הרע.
- בחומר הענין של לשון הרע שהוא עון חמור מאד, ורואים בחוש שכוחות הטומאה בענין זה גדולים מאד.
- ראשית לכל חובה על האדם לקיים המצוות בפנימיותו בשלימות גמורה, ולשפוך נהרי דמעות בתפילת השיבנו אבינו לתורתך וכו', ואז יסייע לו הקב"ה גם בענין זה של שמירת הלשון.
- פסח אותיות פה סח, שבמצרים היה הדיבור בגלות, וביציאתם מטומאת מצרים קבלו עליהם לשמור את כל היוצא מפיהם.
- במצרים העיקר היה הגלות הרוחנית, ורק אחר שגאלם הקב"ה והיה להם מצה, רק אז השכילו להבין שבמצרים היה להם מרור והיו לכודים ברשת הסטרא אחרא. לכן אוכלים מצה קודם למרור.
- ביאור המדרש פליאה, אדם שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה, הקב"ה מוחל לו על כל עוונותיו, ולכן נקרא שבת הגדול.
- בימי חודש ניסן על כל איש יהודי לעשות כל מה שיכול ללא צורך בהכנות, להרבות בלימוד התורה הקדושה, ובכך אולי יחוס הקב"ה ואולי ירחם עם עני ואביון.
- כל פעולותינו לאוקמי שכינתא מעפרא הם רק על ידי העסק בתורה הקדושה.

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שה לבית אבות שה לבית

- מספה"ק בני יששכר, שההיתר לשחוט הפסח בשבת הוא מכיון שהפסח הוא לבטל קליפת עבודה זרה, והשבת וישראל מעידין על אחדות הבורא.
- לכן אחר שבטלו אנשי כנסת הגדולה את יצרא דעבודה זרה, סברו בני בתירא שהקרבת הפסח כבר אינו דוחה את השבת.

- מענהו של הלל, שהמקור בתורה אינו מפורש, וכן מוטל עלינו לבטל קליפת עבודה זרה המסותרת בתוכיות הלב.
- עיקר שמחתנו כיום בחג הפסח הוא על קבלת התורה והמצוות ולא על הגאולה החומרית.
- מכל אדם דורשים קיום מצוות במדרגה לפי יכולתו והשגותיו, לפי החינוך שקיבל והמקום שנתגדל בו.
- מספה"ק נועם אלימלך שבגאולת מצרים היו כמה מדרגות.
- בפסוקים בריש פרשת קדושים רמזים כמה מדרגות מישראל ועל כולם נאמר אני ה' אלקיכם.
- ישנם ד' כינויים לאדם, ורומז על מדרגות שונות.
- הפסח נשחט בג' כיתות, לרמז שכל יהודי צריך לשמור הפסח לפי השגותיו ואין לדמות בין אדם לחברו.
- הפסח נאכל שזה לבית אבות, לרמז על החובה לנהוג במנהגי וחומרות בית אבות מבלי להשוות עצמו לאחרים.
- מדרשות ר"י אבן שועיב, שחמץ אסור במשהו כמו עבודה זרה.
- בכל אדם לפי מדרגתו יש בחינה של עבודה זרה שצריך לעקור מעצמו.
- ביאור שאלות הבן החכם והבן הרשע אודות החומרות שרואים אצל אביהם.

יעמוד על הברכה ידידנו הנכבד מיקירי אנ"ש הי"ו
שהרים תרומתו קודש להדפסת הגליון

לעילוי נשמת

מחברתו הטחורה של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע
אמה של מלכות

הרבנית הצדקנית הייה נחמנה ע"ה
בת הגה"ק רבי שמואל דוד אונגר זי"ע
גאב"ד נייטרא

השיבה את נפשה אל האלוקים זכה וברה בשם טוב וכשיבה טובה
ביום שבת קודש פרשת צו, שבת הגדול, י' בניסן תש"פ
תנצב"ה

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת מצורע שבת הגדול תש"ל

סמא דחיי מאן בעי למזבן סמא דחיי (ועיין עבודה זרה יט, ב).

רבו בזה הדקדוקים. מה הענין שכפל לשאול מאן בעי למזבן סמא דחיי. כן למה הוציא לו ספר תהלים מכורך דייקא. וכן מה היתה כוונת רבי ינאי באומר, אף שלמה מכריו ואומר וכו', ומהו, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת תהיה תורת המצורע וכו'.

*

נראה לומר, דהנה ככל שהאדם קרוב יותר לעבוד את אלקינו ית"ש אזי מזמין לו היצר הרע יותר עיכובים ומניעות שונות. כמו שרואים בחוש איך שיש בחור המאמין באמת ובלב שלם כבורא כל עולמים, כל משאת נפשו להיות תלמיד חכם והוא גם כלי מוכשר לקבל טהרה, אך אינו מצליח לעלות בשלימות בסולם העולה בית א-ל, וכשנתבונן נראה כי מה שעלה בסופו של זה, הוא משום שהתעצל בעבודת השי"ת באמת לסלק את כל המכשולות שהציב לו היצר הרע בדרכו.

אם אכן היינו עושים את רצונו ית"ש בכל האמת כפי שציוונו, ואם היינו

בתוה"ק (ויקרא יד, א-ב) וידבר ה' אל משה לאמר, זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן וגו'.

במדרש (ויקרא רבה טו, ב; ילקוט שמעוני, בפרשת רמז תקנו) זאת תהיה תורת המצורע, הדא הוא דכתיב (תהלים לד, ג) מי האיש החפץ חיים. מעשה ברובל אחד שהיה מחזיר בעיירות שהיו סמוכות לציפורי והיה מכריו ואומר מאן בעי למזבן סם חיים, אודקין עליה. רבי ינאי הוה יתיב ופשט בתורקליניה שמעיה דמכריו מאן בעי סם חיים, אמר לו תא סק להכא זבון לי, אמר לו לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך. אמר עליה, סליק לגביה, הוציא לו ספר תהלים מכורך הראה לו פסוק מי האיש החפץ חיים, מה כתיב בתריה נצור לשונך מרע סור מרע ועשה טוב. אמר רבי ינאי אף שלמה מכריו ואומר (משלי כא, כג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו. אמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רובל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת תהיה תורת המצורע, תורת המוציא שם רע. ע"כ. וזקה"ק זי"ע בישמח משה (בפרשת, ד"ה זאת תהיה) הביא גירסא שהרובל הכריז ב' פעמים, מאן בעי למזבן

על זה הוציא לו ספר תהלים מכורך, להראותו שאפילו לומר תהלים קשה לו, והרי היא לו כספר הכרוך וחתום, ואינו נוהג כמו שנהגו מקדם שהיו יראי ה' אומרים תהלים בכל יום ויום, והראה לו פסוק מי האיש התפץ חיים, היינו דרך החיים שיהא רצונו לקיים את מצוות השי"ת כדת וכנוח, וגם אוהב ימים לראות טוב, פירוש שעבודתו תעלה לרצון וירגיש טעם בכל מצוה שעושה, כמו הצדיקים שמרגישים את נועם המצוה, העצה היעוצה לכך היא, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב, ועל ידי זה תזכה להרגיש בזיו נועם התורה הקדושה ומצוותיה.

*

זה יורמו במצות התורה (שמות יב, טו) שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם וגו', להורות שלפני שמקיים את מצות אכילת מצה צריך מקורם להשבית ממנו את החמץ הוא היצר הרע כראיתא בספרים הקדושים, כי אי אפשר לשניהם לשמש יחד, וכך לפני קיום כל מצוה צריך להתבונן בלבו האם אכן ראוי הוא לקיים המצוה לפני הבורא כל עולמים ית"ש, שכן אי אפשר לבוא אל המלך בלבוש שק.

ועל זה גם נצטוונו (שם לה, כה) לא תשחט על חמץ דם זבחי, למען לא יהיה ח"ו זבח רשעים תועבה (משלי כא, כו), ויותר מכך שלא יניח החמץ הוא היצר הרע בתוך המצוה, ומוזה ילמדו בני א-ל חי שצריך לקיים כל מצוה אך למען הבורא ית"ש לברו בקדושה ובטהרה.

*

מכוונים נכונה בפירוש המילות בקריאת שמע, היינו זוכים שתעלה עבודתנו לרצון לפניו ית"ש, ומכך שאנו רואים שאין דברינו נשמעים במרום, סימן הוא בידינו שאין עבודתנו רצויה. כי בעוונותינו הרבים אין המעשים שלנו טובים כראוי וכל מצוותינו ותפילותינו הם רק כמצות אנשים מלומדה, כגון בשמירת שבת קודש, שלכן עומדים כנגד האדם כמה מניעות, ומיד במוצאי שבת קודש הוא ממהר לסיים את תפילתו בבית המדרש ולחזור לביתו ולעסקיו, וזאת כי גם עצם שמירת יום השבת היתה חלשה אצלו, ואם היה שומר שבת כהלכתה, אז במוצאי השבת היתה מתעוררת בלבו שלהבת אש קודש לחמדת השבת, וכך בכל מצוה אם היינו עושים אותה כתיקונה אזי היינו זוכים לסיעתא דשמיא. וזה שנאמר (עזרא מ, ו) אלקי בושתי ונכלמתי להרים אלקי פני אלך וגו', רצ"ל שאני בוש ונכלם בזה שכאשר פני אלך, היינו בעשיית מצוותיך, לא עשיתי אותם כראוי וכנוח, ולכן אינם עולים לפניך לרצון.

ועיבוב הגאולה אינו מצד אלו האוכלים נבילות וטריפות אוכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר, אלא מצד שומרי התורה והמצוות, אשר אם יתבונן האדם היטב במעשיו יראה שעדיין לא הגיע לחצי העבודה הראויה, שבכל רגע משנה דעתו ונופל ממדרגה שעמד בה מקודם. ועל זה הכריז הרוכל ב' פעמים, מאן בעי למזבן סמא דחיי, מאן בעי למזבן סמא דחיי, כלומר מי הוא זה שרוצה שסם החיים ישאר אצלו ולא יפול תיכף ממדרגתו, ומי הוא זה שרוצה שסם החיים יתקיים אצלו תמיד, היינו שיקיים את המצוות באופן המעולה שיהיו לו סם חיים.

בחצרות בית ה' והוא תלמיד חכם שהתורה אצלו נקיה מכל סיג ופגם, אבל מי שאינו כך ולא מקיים המצוות בתיקונם בשלימות הראויה, הוא גם לא יוכל לשמור עצמו מענין זה של שמירת הלשון.

אותו רוכל חידש לרבי ינאי, כי רק האיש החפץ חיים בשלימות, הוא זה שיוכל להזהר גם מלשון הרע ואין הם שני דברים נפרדים, ועל כך אמר רבי ינאי, אף שלמה מכריז ואומר שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו, היינו אימתי יזכה להיות שומר פיו ולשונו, רק אם הוא מקדים להיות שומר מצוות נפשו באמת. והוסיף המדרש, אמר רבי ינאי כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשוט עד שבא רוכל זה והודיעו מי האיש החפץ חיים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם זאת תהיה תורת המצורע, תורת המוציא שם רע, ורמו הכתוב, זאת תהיה תורת המצורע ביום מהרתו, היינו רק אם האדם מטהר ומקדש עצמו אז הקב"ה חפץ בתורתו, וגם להורות שרק על ידי עסק התורה בשלימות הלב, אז יתעורר לדעת לשמור את מוצאי פיו שלא לדבר לשון הרע.

*

זה יורמו בדברי האר"י הקדוש (שער הכוונות, פסח דרוש ג, ועוד) בתיבת פסח אותיות פה סה, שבמצרים היה הדיבור בגלות (עיין זוהר פרשת וארא ח"כ דף כה, ב), כי שם במצרים היו הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, אלו מגדלי בלורית ואלו מגדלי בלורית וכו' (ראה שמות רבה כא, ז; ויקרא רבה כג, ב), ולכן לא היה באפשרותם לקבל עליהם עול תורה באמת כיון שכל היום פטפמו בדברי הבל,

ביתר שאת ייאמר במקרא זה, מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב, דהנה כבר רבות דברנו מחומר הענין של לשון הרע שהוא עון חמור מאד כידוע, כדמצינו בגמרא (ערכין טו, ב) תנא דבי רבי ישמעאל כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות, עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, אך ידאב הלב כי רוב העולם נכשלים בזה, וקשה למצוא יהודי שאפשר להעיד עליו שהוא באמת שומר פיו ולשונו בשלימות הראויה. יהודים קדושים מדקדקים במצוות קלות כבחמורות, והרבה אברכים יש שהיו יכולים להתפרנס ולהרוויח לחמם בניקל, ובכל זאת הם ממייתים עצמם באהלה של תורה, אבל מעון זה שהוא שקול נגד שלש עבירות החמורות ביותר אינם נוהרים, ומעמא בעי אמאי כך הוא, ורואים בחוש שכוחות הטומאה בענין זה גדולים מאד ואין מועיל שום תוכחה.

ברם הענין הוא כי ראשית לכל חובה על האדם לקיים המצוות בפנימיותו בשלימות גמורה כפי שמוטל על איש יהודי, ועליו לשפוך נהרי דמעות בתפילת השיבנו אבינו לתורתך וכו', ואז יסייע לו הקב"ה גם בענין זה של שמירת הלשון. ועל זה היה אותו רוכל מכריז ואומר, מאן בעי למזבן סם חיים מאן בעי למזבן סם חיים, היינו סם חיים כזה שעל ידו יתאוה לעוד סם חיים. על כך הוציא לו ספר תהלים מכורך והראה לו הפסוק, מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב, היינו שכל זה יועיל רק למו שכבר מתאוה בשלימות הלב לשכון

השיכנו אבינו לתורתך וקרכנו מלכנו לעבודתך.

*

לִבְנֵי הַלֵּל היה כורך מצה ומרור ואוכל ביחד לקיים מה שנאמר (במדבר ט, יא) על מצות ומרורים יאכלוהו (הגדה של פסח), והנה כבר דברנו כמה פעמים למה אוכלים את המצה שהיא על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם, קודם למרור שהוא על שום שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים.

והנראה לומר דהמרור רומז על הנאמר (ירמיה ב, ט) ודעי וראי כי רע ומר עובד את ה' אלקיך, וזה היה גם במצרים שם העיקר היה הגלות הרוחנית של הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, והם אפילו לא ידעו באיזה מצב מר הם נמצאים, ורק אחר שנאלם הקב"ה והיה להם מצה, רק אז השכילו להבין שבמצרים היה להם מרור והיו לכודים ברשת הסמרא אחרא.

וביתר שאת יתבאר, והנה הרשע הרוצה למלאות תאוותו אין מועיל לו שום דבר להניאו מכך, כפי שאנו רואים כיום מה גדולה רשעותם של שונאי ישראל. כן - להבדיל - גם רואים אצל כל איש ישראל כמה קשיים יש לו כדי לקיים מצוה אחת כתיקונה ועליו לחסום בעמל רב נגד השטן העומד בדרכו. כמו לאחר יציאת מצרים שאמרו בני ישראל אל משה (שמות יד, יא-יב) מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים, הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר, וכן (במדבר יד, ד)

וביציאתם מטומאת מצרים קבלו עליהם לשמור את כל היוצא מפיהם.

ובזה נראה לבאר דברי המדרש (בראשית רבה כב, יג) על הכתוב (בראשית ד, טז) ויצא קין מלפני ה', יצא שמח וכו', פגע בו אדם הראשון אמר לו מה נעשה בדינך, אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת וגו', עיי"ש, ויבואר והנה לעיל מינה נאמר (שם ד, ג-ה) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה', והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ ואלך תשוקתו ואתה תמשל בו, ופירש רש"י, ואלך תשוקתו של חטאת, הוא יצר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך, ואתה תמשל בו, אם תרצה תתגבר עליו, ע"כ, ולהורותו בא כי רק בתשובה אמיתית יוכל להתגבר על היצר הרע שלא יוכל לשוב להכשילו, ולכן כששמע אדם הראשון מה היא כוחה של תשובה נכונה, מיד עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת, שמעתה יזכה להרגיש נועם מתיקותה של שבת קודש אשר עד עכשיו היתה לו לעול ולמשא.

ודבר זה צריך כל אחד לדעת שקודם עשיית כל מצוה יש הרבה לבכות ולבקש מאת השי"ת שיעזור לו שיוכל לקיים את המצוה כדת וכנכון, וישפיע עליו הרבה קדושה וטהרה, להיות באמת סור מרע ועשה טוב, ויתחנן מעומק לבו

הוא הדבר שאנו מורים בליל חג הפסח באכילת המצה קודם למרור, כי כשהיו בני ישראל במצרים לא ידעו ולא הבינו כמה מר להם, וכל הזמן מענו כי טוב להם עבוד את מצרים אשר בביכול מתנהגים לכולם כאנשים טובים ורק את העצלים הם מכים, אבל כאשר בחוץ יד הוציא ה' אותם ממצרים מבית עבדים, בכח גדול וביד חזקה, בעל כרחם, אז הבינו לדעת כמה רע ומר היה להם במצרים. ועל זה נאמר (שמות ב, כג) יהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים, היינו שהתבטל מעט כח הטומאה, אז ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, כי רק אז נפקחו עיניהם לראות שהטומאה מחפה על הכל, וכמו שאין בשר המת מרגיש באיזמל (שבת יג, ב) כך הם זרקו עליהם חיצים ובליסטראות ולא הרגישו מאומה, ורק עכשיו שיצאו ממצרים וזכו למצה אז נודעו כמה מרור היה להם במצרים עד כי גורשו ממצרים בעל כרחם.

ומכך לנו מוסר השכל מה שהטומאה יכולה לגרום לאדם כשלוקחת ממנו את הדעת, ועל זה היה הלל כורך מצה ומרור יחד, להורות שככל שיש יותר מצה והאדם מרגיש יותר בקדושה, אז הוא מרגיש יותר כמה מרור היה לו קודם, כי כל עוד הוא שבוי בידי הטומאה אינו מרגיש כמה רע ומר לו, כמו שהיה בניטאות ובמחנות ההשמדה עם אלו ששימשו כ'קאפו' וכיוצא בהם כידוע ואכמ"ל.

אנו כבר י"ט מאות שנים בגלות, ואם אך מעט אור תורה וניצוץ קדוש מאיר בקרבנו היינו שוככים כפנים נפולות לארץ ובוכים יומם ולילה, ולא היינו מחשים

ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש וגשובה מצרימה, אשר בודאי שלא יאות לומר כך לאיש משכיל שרוצה הוא לשוב למצרים שם שיעבדו את בני ישראל שעות רבות יומם ולילה והיו נתונים שם לשבי ולכזיה, אלא שנתגברה עליהם הסטרא אחרא ושיבשה את דעתם.

וכן גם היום אפשר למצוא כאלו שמוכנים לצאת לשדה הקרב שם עלולים ליהרג ח"ו, מאשר לשבת באהלה של תורה וללמוד, משום שהסטרא אחרא אינה יכולה לסבול את עסק התורה ולכן נוטלת מהם את הדעת ואינה מניחה להם ללמוד. ומכך ניווכח כמה חולים ומטופשים נשמות אלו, כי הנה התורה הקדושה מתוקה מדבש ונופת צופים, והם מעדיפים את שדה הקרב על השכר שיקבלו לעתיד לבוא עבור עסק התורה.

גם הכרתי יהודים כאלו שהגיעו ממדינות קומוניסטיות לארץ ישראל ולאחר איזה זמן שבו אל הקומוניסטים, וכשדברתי עימם אמרו שלא רע שם כל כך כמו שהרבי חושב. אף באמריקה ששם פוחדים לצאת בלילות מחוץ לבתים, רבים הם העוסקים בעבודתם רוב שעות היום וחלק גדול משעות הלילה, כשהטומאה מסמאה את עיניהם מלהביט באור הקדושה ולראות כי כאן בארץ ישראל טוב יותר בהרבה.

וכך היה ביציאת בני ישראל ממצרים, אשר אמרו איש אל אחיו - אלו דתן ואבירם (שמות רבה א, כט) - נתנה ראש וגשובה מצרימה, שכביכול טוב יהיה להם להישאר במצרים, וכבר אמרו חז"ל (סוטה ג, א) אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות.

כל כוחות הטומאה כשהוא עוד אומר לעצמו שהוא מתגורר במדינה טובה. אבל כשהקב"ה עוזר לו ושולח לו את אורו כי טוב בליל פסח, והוא זוכה לאכול את המצה שהיא מיכלא דאסוותא כדאיתא בזהר הקדוש (פר' תצוה, ח"ב דף קפג, ב), הוא מקיים את מצות מצה ומרור ושולחן עורך לכבוד יום טוב, ואח"כ מברך להשי"ת ומודה ומשבח לו, ושותה אח"כ את הכוס השלישי, אז הוא מתחיל להבין ולהשכיל כמה רע היה לו בין הרשעים, ואז מתעורר בבכיה ובבקשה אל השי"ת, שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך וכו'.

*

בדרך זה נלך ונבאר אומרינו בהגדה של פסח, רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם, לכם ולא לו, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר, ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל.

הסמך את דברי הרשע והתשובה אליו לדברי החכם, חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן - להורות כי כל רצונו של האיש החכם הוא ללמוד תורה, ואיתא מהקדמונים (ספר חרדים, מצות התשובה, פרק ד) שאמרו החכמים בתי כנסיות ובתי מדרשות פרדם הצדיקים ומאסר הרשעים, ועל כן הרשע אינו יכול לסבול את כל הסדר הזה של ליל פסח, בו אוכלים מצה קשה ומרור מר וכו' ועוד עוסקים בו בתורה, כי לדעתו מוטב ללכת לגלות בסיביר מאשר לערוך כזה סדר וללמוד,

מלועוק אל מלכו של עולם איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי, וכי למי יערב לראות את כבוד השי"ת מבוזה ומחולל בין הגויים. אך בעוונותינו הרבים אנו משוקעים כל כך בטימאה ובגין כך אין אנו מרגישים מאומה, כשמחשבתנו כל היום היא רק איך להרבות הון לביתנו רח"ל, וכבר אמר החכם מכל האדם (משלי כו, כב) אם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו, שאינו רואה באיזה צרה הוא חי כיון שראשו ורובו משוקעים בתאוות, ואומר הרוג בקר ושחוט צאן אכול בשר ושתות יין אכול ושתו כי מחר נמות (עפ"י ישעיה כב, ג), ועל זה ידאב הלב שאין מרגישים כלל בגלות הנוראה ובחשכות המכסה ארץ, אלא שמחים ורוקדים כאילו לא ארע דבר.

*

לבן מנהג כל ישראל שבלייל פסח אחר אכילת האפיקומן וברכת המזון פותחים את הדלת ואומרים, שפוך חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו וכו', ולכאורה יפלא מה יש לענין זה באמצע הסדר, וכבר נתנו טעמים לדבר בספרים הקדושים.

ולדרבנו נראה דגם זה להורות בא על הג"ל, שכל זמן שמתפרנס האדם מן העכו"ם הריהו שבוי בידי הסטרא אחרא ועלול לצאת לשמד רח"ל, הוא אינו יודע כלל שהוא שבוי אצל הסטרא אחרא וסובר שהוא במקום טוב, הוא חויב כמה טוב לו שיש לו דירה מפוארת והוא אינו נוסע בשבת וכו', אך מאידך הוא אינו הולך לטהר עצמו במקוה ומיקל בעניני קדושה, וכך שולטים עליו

שהוא מתקרב יותר אל השי"ת ומתדבק בתורתו הקדושה מרגיש הוא יותר כמה הרוני לענה בתשעה באב.

זוה שגאמר (איכה ג, יט) קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נוכח פני ה' וגו', וכבר פירש זקה"ק בישמוח משה זי"ע (פרשת אחרי, עה"פ בקרבכם לפני; ועיין יטב פנים, יפה לעינים, אות יח, ובכמ"ק) דהלשון רנה הוא לשון שמחה וגם לשון בכיה עיי"ש, ולדרכנו יפורש, קומי רוני בלילה, שכאשר אתה מבוע בגלות בין העמים [המשולים ללילה] אתה קם ושמוח כמה שיש לך ואינך מכיר בשום חסרון, אבל בעת אשר שפכי במים לבך נוכח פני ה', היינו כאשר תתקרב אל השי"ת אז תשפוך את לבך בידיעתך שהכל צרה אחת היא לך, ואז יתקיים כך (הושע מ, א) אל תשמה ישראל אל גיל כעמים, שתשפוך את לבך לומר האיך נשתגעתי כל כך כי אין בי אף נקודה קמנה של דעת ועד היכן הגעתי בחטאי, על כך בכה תבכה למה שמחת בגלות ולמה לא הרגשת את האסון הגדול הסובב אותך.

ולבן בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, כי כבימים ההם כן בזמן הזה יעזור השי"ת לכלל ישראל שיתקיים הכתוב (הושע ג, ה) אחר ישוכו בני ישראל ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים, כי יראו שכל הכפירות הם שקר ואין בהם מועיל מה ששמחו עם הכופרים, ויווכחו לדעת איך הסטרא אחרא הרדימה אותם, ואז יפילו תחינתם ויצעקו אל השי"ת, עד מתי לא תרחם ציון ותבנה חומות ירושלים, שרק על ידי שיתקרבו אל השי"ת אז יהיה שפכי כמים לבך נוכח פני ה'.

ועל זה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם, הלא טוב לנו עבוד את מצרים מאשר לשבת וללמוד. על כך משיבים לו כי אכן כך, לכם ולא לו, כי הוא הוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר, ואילו היה שם לא היה נגאל כי היה אומר שהיציאה ממצרים אינה מעבדות לחירות אלא מחירות לעבדות, והיה מעדיף להיות בין המצריים ולמלאות תאוותיו ברציחה ובגניבה ובניאוף ושאר טומאות, שאלו הן חיותו כחיות השדה.

*

לזה אמרו חז"ל (ראש השנה יא, א) בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל, והנה כנ"ל כל זמן שאין מרגישים את קדושת המצה אין מרגישים כמה מר לנו ואת הצורך בגאולה השלימה.

ולבן איתא בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תכה, ג) סימן לקביעת המועדים, א"ת ב"ש וכו', ביום ראשון של פסח יהיה לעולם תשעה באב, וסימן על מצות ומרורים יאכלוהו, ע"כ, כי על ידי המצה מרגיש את המרור כנ"ל. וכן אמרו במדרש (איכה רבה ג, ה) על הכתוב (איכה ג, טו) השביעני במרורים הרוני לענה, השביעני במרורים זה יום טוב הראשון של פסח דכתיב בו על מצות ומרורים, הרוני לענה, מה שהשביעני בליל יום טוב הראשון של פסח, הרוני בליל תשעה באב לענה, הוי ליל יום טוב הראשון של פסח הוא ליל תשעה באב. ע"כ. דהנה יש ואדם יושב באמריקה וחושב ששם עיקר העונג שלו כי יש לו ממון רב ומכוניות ואינו חסר מאומה מהבלי עולם הזה, אבל כאשר מרגיש הוא את קדושת המצה בפסח אז הוא מרגיש היטב את המרור, כי כל מה

אם בטוח האדם שיתעללו בו ויהרגוהו יכול להמית עצמו, אבל אחרים לא, עיי"ש, [וידוע מה שפירשו (ראה דעת וקנים מבעלי התוספות, בראשית מ, ה; בית יוסף, יורה דעה סימן קנז, בשם הארחת חיים, סימן ד) על דברי המדרש הנ"ל, שבשעת השמור יכול למסור עצמו למיתה ולהרוג את עצמו אם הוא ירא שלא יוכל לעמוד בנסיון עיי"ש, וכן דנו האחרונים מדברי המדרש הנ"ל אם השולח יד בנפשו מחמת צער ומרת נפשו אין לו דין מאבד עצמו לדעת (עיי' שפע חיים, חידושים ופולפולים לפסח, דרוש כז; חידושים ופולפולים לחנוכה, דרוש קלד; חידושים ופולפולים לשבועות, דרוש פו, ענף ב)].

והנה אם היו בני ישראל במצרים מרגישים את אסונם הנורא שם לא היו יכולים להמשיך ולחיות אף רגע אחד, ואכן כיון ששמרו שם את השבת (ראה שמות רבה א, כח), ובהגיע שבת קודש מעט ממתיקותה, או החלו להבין באיזה מצב נורא הם נמצאים, ועל כן גמרו אומר שמוטב להם שהגויים ייהרגו אותם מאשר לחיות בכזה מצב, כאמור כי רע ומר עובד את ה' אלקיך. ועל כך ירמוז מה שאנו קורין לשבת זו שבת הגדול.

ויובן בזה המנהג שהביא הרמ"א (שולחן ערוך אורח חיים סימן תל, א) לומר במנחה של שבת הגדול ההגדה, מתחילת עבדים היינו עד לכפר על כל עונותינו, ותמה על כך דו"ה הגה"ק רבי יעקב עמודין זי"ע (במור וקציעה שם) כי אנו עושים בזה היפך מה שאנו אומרים כאן בזאת ההגדה, שהרי מבואר בה יכול מראש חודש וכו' יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך, אם כן מניין להוסיף על

*

בזה יתבאר המדרש פליאה (הובא בצפת פענח חדש, ערך תשובה, ובבני יששכר, מאמרי ניסן, ג, ד) אדם שעשה עבירה וחזר בו ועשה תשובה, הקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו, ולכך נקרא שבת הגדול, עכ"ל.

והנראה לומר, דהנה איתא בטור (אורח חיים סימן תל) שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול, והמעם לפי שנעשה בו נס גדול, שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב (שמות יב, ג) בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' כדאיתא בסדר עולם, ונמצא ש' בחודש היה שבת, ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחמו לשם פסח במצות השם עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול, עכ"ל. גם נצטוונו (שם, ז) ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף וגו'. וכבר עמדנו היום בדרשה (ראה שפע חיים, חידושים ופולפולים לפסח, דרוש לג) איך היו רשאים לסכן נפשם כל כך על הדבר ולהתגרות במצריים.

ואיתא במדרש (בראשית רבה לד, יג) על הכתוב (בראשית מ, ד-ה) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וגו', אך להביא את החונק עצמו, יכול כשאל, תלמוד לומר אך, יכול כחנניה מישאל ועזריה, תלמוד לומר אך, עכ"ל, וביפה תואר שם, ששאל נפל הוא עצמו על חרבו ומת פן יבואו הערלים ודקרוהו והתעללו בו, ומכאן שרק

ולומר עוד יום תהלים בדמעות שלישי, ולחבוש ספסלי דבי מדרשא גם בערב פסח ובמוצאי פסח, ובוודאי בימי הפסח גופם, ולשכוח מכל הכלי העולם הזה, רק להיות דבוק בתורה הקדושה כי אין לנו שיור רק התורה הזאת, וכך ככל שמתחברים יותר עם התורה הקדושה ומתדבקים יותר בשכינה הקדושה, או מרגישים יותר בבהירות את צערה של האימא קדישא היא השכינה הקדושה ומפייסים אותה.

ומה נוראים הם הדברים שאמרה השכינה הקדושה למרן הבית יוסף ורכי שלמה אלקבץ זכותם יגן עלינו, בעת שהיו נעורים כל ליל שבועות ועסקו בתורה, כפי המעשה הנורא המובא בשל"ה הקדוש (מסכת שבועות, פרק נר מצוה) שהם נדרו שינה מעינם ולא הפסיקו מלעסוק בתורה אף לרגע, ובאמצע שמעו קול משמים, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעמרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה, התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה, וזכותם להיות מהיכלא המלאא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקדוש ברוך הוא, ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, והחיות עמדו, וכל צבא מעלה והקב"ה שומעים את קולכם.

ושוב שמעו הקול משמים, אשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדרתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעליתי הלילה

המצוה עיי"ש. ברם לדרךנו יתבאר שכל זמן שלא שמרו שבת לא הרגישו בטומאה הסובבת אותם, ורק בזכות השבת הגיעו להבנה הזאת והסכימו למסור נפשם על ענין זה לשבר את כח הטומאה, וכמו שאמרה רבקה אל יצחק, קצתי בחיי מפני בנות חת אם לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים (בראשית כו, טו), וכל שכן לחיות בין רוצחים וכופרים כאלה כמו המצריים, ולכן דייקא בשבת הגדול מתחילים לומר עבדים היינו, כי אז בזכות השבת אמרו קצנו בחיינו.

וזה ביאור המדרש, אדם שעשה עבירה, פירוש שבשעה שעבר עבירה חשב שהוא אדם ולא ידע שהוא כבני אדם שדומין לבהמה, וחזר בו ועשה תשובה, לומר שלא נהג כמו שאדם צריך להתנהג, והוא בוכה לפני השי"ת כשהוא מתבייש להרים את פניו כיון שאבד את צורת אדם שיש לו, אז הקדוש ברוך הוא מוחל לו על כל עוונותיו, ולכך נקרא שבת הגדול, שכנ"ל או הגיעו בני ישראל להבנה הזאת שמוטב למות מאשר לחיות כבהמה.

*

זה הדבר למדים אנו מימי חודש ניסן הקדושים, לקיים אל תשמוח ישראל אל גיל כעמים, שלא לשמוח בעניני הבל ושטות כמו הגויים, אלא על כל איש יהודי לעשות כל מה שיכול ללא צורך בהכנות, להרבות בלימוד התורה הקדושה, ובכך אולי יחוס הקב"ה ואולי ירחם עם עני ואביון.

כל אחד יקבל עליו ללמוד עוד דף גמרא ותוספות ועוד דף גמרא ותוספות, להתפלל עוד תפילה אחת בכוונה שלימה

כשהוא בלי עול כמו שאמרו חז"ל (גיטין יג, א) עבדא בהפקירא ניהא ליה, והוא מיוחד שמא יבוא הכהן ויטהרהו ויצטרך לשוב לביתו.

על זה אמרה תורה, ואת תהיה תורת המצורע, היינו על ידי עסק התורה כבר ירצה מעצמו שיהיה ביום מהרתו, וללא עסק התורה לא ירצה להיטהר ואז והובא אל הכהן בעל כרחו כי רצונו היה להישאר בצל הטומאה, אבל אם מתחיל ללמוד תורה אזי המאור שבה מחזירו למוטב, ומכך נפקחים עיניו ומביט סביבו לראות מה נעשה אתו, ונוכח כי עד עתה היה מונח במקום רפש וצואה, ועכשיו נתעורר לבכות אל השי"ת ולבקש והאר עיניו בתורתך.

וזו הענין של חג הפסח, אותיות פה סח, שאנו מקבלים על עצמנו לקדש את הפה בדברי תורה, וקבלה זו תעלה לרצון לפני השי"ת.

יעזור השי"ת ויראה בעני עמו שאנו מחכים בכל עת ורגע לתשועת הבורא כל עולמים, וירחם על כל בני ישראל בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהם, וברוב רחמיו יתן לנו כח שנוכל להיזהר ממשוהו חמץ בפסח ונוכה לקיים כדת וכנכון את הלכות החג ואת מנהגי ישראל הטובים כרצוננו, ונוכה לעבוד את השי"ת באמת ובתמים, שיקויים בנו (מלכים א ה, ז) יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעובנו ואל ישנונו, ויעזור השי"ת לבני ישראל שיקויים בנו הכתוב (תהלים קיג, ז) מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון, ועוד בהג המצות הזה נוכח להקריב את קרבן הפסח בירושלים, וניגאל גאולת עולם בכ"א.

הזה וכו', לכן בני התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורתך ביראתי, ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רכי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבכם ולא שחוק בפניכם, בזוכרם כי כסיכתכם אני מושלכת בעפר, לכן חזקו ואמצו ועלצו בניי ידידי המהדרים, ואל תפסיקו הלימוד, כי חוטא של חסד משוך עליכם, ותורתכם עריכה לפני הקדוש ברוך הוא וכו'. וכך חזר אליהם הקול משמים שוב ושוב, עיי"ש המעשה באריכות.

הוי אומר כי כל פעולותינו לאוקמי שכינתא מעפרא הם רק על ידי העסק בתורה הקדושה, שלא לחשוב משום דבר אחר בשום פנים ואופן, רק ללמוד וללמוד ללא הרף, ובוה נעשה נחת רוח לשכינה הקדושה, וגם על ידי כך שרגיש יותר את המרירות של הדור. ואם השכינה הקדושה אמרה כך לאותם מצוקי ארץ גאונים וקדושים שכך יעשו וירגישו בצער השכינה, מה נעני אנן אבתרייהו.

*

באור אלה הדברים נשוב לביאור הכתוב בפרשתן, ואת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן וגו', והובא משמע בעל כרחו (ראה רמב"ן, בלי יקר ועוד), וכבר פירשנו הדברים כמה פעמים, ועתה נראה לומר דהנה זה המצורע - הוא האיש שמדבר לשון הרע כדברי המדרש לעיל והוא בעל גאווה - יושב מחוץ למחנה מרוחק מכל אדם, ולקחו ממנו את הדעת כשאין עליו שום עול לחזור ולשוב אל השי"ת, באמרו כי כאן במקומו טוב לו וכבר מצא לו חברים מצורעים חדשים, והוא אינו חסר מאומה כי טוב לו לעבד

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

שה לבית אבות שה לבית

ישראל במדבר חל ראש חודש ניסן בשבת, ונמצא שי"ד ניסן חל בשבת, ואף על פי כן נצטוו אז על פי הדיבור לעשות את הפסח כמו שנאמר בתורה (במדבר מ, ב) ויעשו בני ישראל את הפסח כמועדו, ואם כן מדוע נתעלמה ההלכה מבני בתירא.

עבודת חג הפסח לתקן ענינים שבפנימיות הלב

זקה"ק מוהרצ"א זי"ע בספה"ק בני יששכר (מאמרי ניסן, מאמר ד, דרוש ג, ע"ד הדרוש) הביא גמרא זו וביאר לדרכו, דהנה על ענין מצות הפסח איתא בזהר הקדוש (פרשת תצוה, ח"ב דף קפב, א) שהוא מורה על ביטול עבודה זרה, כי הטלה היה עבודה זרה של מצרים (עיין שמות ח, כב) וצוה הקב"ה שיקחו הטלה דייקא, וישחטו אותו בי"ד בניסן שאז הוא תוקף המזל (עיין דרך פקודיך, מצוה ו, חלק המחשבה, אות ג), ולעשות הכל לשם ה', ובכך תתבטל קליפת עבודה זרה.

ולבן הקרבת הפסח דוחה שבת, על דרך דאיתא במדרש (הובא בתוס', חגיגה ג, ב ד"ה מי) וז"ל, שלשה מעידין זה על זה, ישראל ושבת והקדוש ברוך הוא, ישראל והקב"ה מעידים על השבת שהוא יום

בגמרא (פסחים סו, א) תנו רבנן, הלכה זו נתעלמה מבני בתירא. פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו, כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. אמרו להם, אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו. שלחו וקראו לו, אמרו לו, כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו וכו'. אמר להם, נאמר (במדבר מ, ב) מועדו בפסח ונאמר (שם כח, ב) מועדו בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת, אף מועדו האמור בפסח דוחה את השבת וכו'.

הנה רבים כבר עמדו לבאר מאמר זה שיש בו תמיהה גדולה, דהיאך יתכן שישתכח מכל ישראל הדין אם הקרבת הפסח דוחה את השבת, והלא אפילו לפי קביעותינו על פי חשבון רבי הלל יארע הקביעות ג' פעמים במחזור גדול. ובירושלמי (פסחים, פרק ו, הלכה א) כבר הקשו שאי אפשר לב' שבועות שלא יחול ערב פסח בשבת עיי"ש. וביותר הקשו (עיין אור חדש, פסחים שם) שהרי מבואר בגמרא (שבת פו, ב) שבשנה הראשונה שהיו בני

זרה המוסתרת, כשאינו מיוחד עבודתו בלתי לה' לבדו. ולכן פסח שסגולתה לביטול עבודה זרה דוחה תמיד את השבת המעיד על אחדותו ית"ש בעולם ה' אחד ושמו אחד. עכתוד"ק בתוספת ביאור.

נמצינו למדים מדבריו, שחג הפסח מורה לנו על הענינים שאינם גלויים לעין כל אלא מוסתרים המה בתוכיות הלב, ומוטל עלינו לתקנם. וכמו שבבדיקת חמץ מוטל על האדם לבדוק בחורים ובסדקים, כן בענין זה צריך האדם לפשפש בפנימיות המעשים היטב היטב, להסיר מעצמו כל שמץ של פניה, אפילו מה שאינו גלוי ונראה.

שמחת חג הפסח על קבלת עול תורה ומצוות

יש להרחיב הענין עוד, בהקדם לכאר מה שאמרו חז"ל (פסחים סד, א) שהפסח היה נשחט בשלש כיתות, וליפנין לה מקרא (שמות יב, ו) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, דלכאורה צריך נתינת מעם לזה, בפרט לפי מה שמצינו בחז"ל (עין פסחים שם, ב) על ריבוי הפסחים שהיו במקדש, שבדרך הטבע נמצא דאף בג' פעמים לא היו יכולים כולם להיכנס לעזרה, ובהכרח שהיו צריכים להגיע לירי גם, וכיון שממילא נעשה גם היה יכול הנם להיות גם כשכל עדת בני ישראל נכנסים בפעם אחת לעזרה להקריב הקרבן, והיה יכול להיות גם בבחינה של עומדים צפופים ומשתחווים רווחים כפי שהיה גם תמידי בבית המקדש (אבות ה, ה).

גם לכאר מה שאומרים בהגדה של פסח, חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו

מנוחה, ישראל ושבת על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת על ישראל שהם יחידים באומות וכו'. ועל כן נצטוו לעשות הפסח שענינה ביטול עבודה זרה גם כיום השבת, כי השבת מעידה יחד עם ישראל על יחודו של הקב"ה בעולם, שאין א-לוה מבלעדו, ויעשו בני ישראל שהמה מעידים בשבת על יחודו ואחדותו ית"ש, את הפסח, שהוא הוראה על ביטול עבודה זרה שאין עוד מלבדו.

אמנם מצינו בחז"ל (יומא סט, ב) שאנשי כנסת הגדולה במלו יצרא דעבודה זרה עיי"ש, ולכן סברו בני בתירא שהיו בבית שני דכיון שנתבטל המעם של ביטול קליפת עבודה זרה, אחר שכבר נעקר לגמרי, שוב אין הפסח דוחה שבת. עד שבא הלל ולימד להם הדלכה זו שפסח דוחה שבת אינו מבואר להדיא בקרא אלא ילפינן בגזירה שוה, והיינו שהילפותא היא רק בדרך נסתר ואינו מפורש בתורה, ובא להורות דאף אמנם שנתבטל יצרא דעבודה זרה בגלוי, דהיינו שאין עוד תאוה לבני אדם לעבוד עבודה זרה גלויה, כאותם שהם אומרים לעין אבי אתה ולאבן את ילדתנו (ירמיה ב, כו), אבל עדיין יצר סוכן בנו, שיש עבודה זרה מוסתרת אפילו בעניני דרכי תורה ומצוות, כגון אם עושה לשם איזה פניה של כבוד או ממון, דנמצא שאינו עובד את השי"ת בשלימות, וכבר האריך בספר חובות הלבבות (שער יחוד המעשה, פרק ד) שבכמה ענינים גרוע איש כזה מעובד עבודה זרה.

וזוהו שלימד להם הלל, דלכן הלכה זו שפסח דוחה שבת אינו נלמד בגלוי מן התורה אלא בדרך הסתר, להורות שעדיין צריך לבטל ולהשביח את העבודה

מן השמים מכל אחד בשוה, כי אינו דומה זה שלא שנה ולא קרא, שנתגדל בסביבה נכרית ולא קיבל חינוך יהודי מעולם, והוא מקיים איזה מצוות שיודע, כמו בפסח שיודע שאסור לאכול חמץ בפסח ולכן מקפיד להביא לביתו רק מה שכתוב עליו 'כשר לפסח', וכיון שעושה זאת הרי מעשיו מרוצים לפני ארון כל והוא יקבל עליו שכר, בעוד שאדם מישראל אשר קרא ושנה ושימש רבותיו, והיתה לו הזכיה שיהיה חלקו בין יושבי בית המדרש, והוא חומר מבית חסידים ואנשי מעשה וידע יותר על חומרות והידורים ועל קדושת חג הפסח, הרי אם הוא יסתפק רק בזה, סופו יורש גיהנם, וזהו כלל גדול בכל עניני קבלת עול תורה ומצוות.

ענין זה מצינו ביציאת מצרים גופא, שהיו בה כמה מדרגות כדאיתא בספ"ק נועם אלימלך (פרשת יתרו, ד"ה כי הוציא) וז"ל: להיות שאנו אומרים בנוסח ברכת הגאולה, הוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול, ונעיינ בהשינוי לשון למה בא להורות. ונראה, היות שכל אחד הבין מעלת הגאולה ההיא לפי מדרגת גלותו שהיה בו, דהיינו מי שהיה עובד בחומר ובלבנים הקשה, הכיר טובות הבורא ברוך הוא בהוציאו משיעבוד הקשה. ויש אשר לא שעבדו בהם, כמו שבטו של לוי, אלא שהיו מוכנעים כעבדים, והבינו מעלת הגאולה על אשר יצאו בה לחירות.

ויש אשר היו במעלה העליונה, ולא חשבו לזה ולא לזה, רק עיקר מגמותם היה שיגאלו למען יעבדו השם יתברך בלי שום מניעה, כי בהיותם

אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם, לכם ולא לו וכו', ואף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. וכבר נלאו כל חכמי לב לכאר החילוק בין שאלת החכם לשאלת הרשע, שהרי בפשטות שניהם הוציאו עצמם מן הכלל.

ויש לומר דהנה יסוד ועיקר חג הפסח הוא קבלת עול תורה, כי הלא כל עיקר ותכלית יציאת מצרים היה עבור קבלת התורה, כמו שאמר הקב"ה למשה רבינו (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. ועיקר השמחה שיש לנו בזמן הזה ביציאת מצרים הוא על כך שזכינו לקבל התורה, כי בוודאי אין לנו לשמוח כיום על גאולת הגוף משעבוד מצרים לפני כמה אלפי שנים, בפרט דאכתי עבדי אחשוורוש אנן ואנו משועבדים וגולים בין האומות, נתונים למכה ולשביה ומקויים בנו הכתוב (ישעיה מב, כד) למשיסה יעקב וישראל לבוזים, ואם כן מה יש לנו לשמוח על חירות הגוף ביציאת בני ישראל ממצרים לפני רבות בשנים. אלא שיציאת מצרים היתה למטרה של קבלת התורה, וזה נשאר לנו לנצח נצחים עד היום הזה, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה (אבות ג, ה), והחירות הזו היא עדיין מנת חלקנו עד היום הזה.

בחינות שונות בשמחה על יציאת מצרים

אמנם בעניני מצוות התורה יש לידע דלאו כל אנפין שוין, ואין דורשין

הרי זה חשוב מאד בשמים ואני ה' אלקיכם נאמן לשלם להם שכר. אבל סתם בני אדם אינם יכולים להסתפק בכך והם צריכים ליותר מכך, אך כיון שמקיימים על כל פנים מצוות מעשיות ונוהרים מלעבור עבירות חמורות, כמו איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמורו, אזי גם הם חשובים לפי מצבם ומדרגתם. אמנם בני העליה אין להם להסתפק ח"ו בכך ולומר שלום עלי נפשי, כי אליהם התביעה היא ביתר שאת, קדושים תהיו, וכדברי הרמב"ן (שם) שלא יהיה האדם נבל ברשות התורה ועליו להתרחק גם מהנאות היתר עיי"ש, ורק אז יזכה לבוא למדרגה הנדרשת מהם. ולכן אמרה תורה, דבר אל כל עדת בני ישראל, שאכן מצוות התורה נאמרו לכל בני ישראל באשר הם, אבל אופן קיומם וקבלת שכר ועונש עליהם בזה יש מדרגות חלוקים, ודפח"ח.

מדרגות שונות בתוארי האדם

איתא בזהר הקדוש (פרשת תוריע, ח"ג דף מה, א) שלאדם ישנם ד' תוארים, אדם גבר אנוש ואיש. ובספר קרן לדוד (פרשת מצורע, ד"ה ויצא הכהן) הביא מסורה ד' פעמים אשרי עם ד' התוארים, אשרי איש ירא את ה' ובמצותיו חפץ מאד (תהלים קיב, א), אשרי אדם מפחד תמיד (משלי כח, יד), אשרי הגבר יחסה בו (תהלים לד, ט), אשרי אנוש יעשה זאת וגו' שומר שבת מחללו ושומר ידו מעשות כל רע (ישעיה נז, ב), וביאר לדרכו.

לדרבננו יש לומר, דבא להורות על מדרגות שונות של בני אדם, דיש דרגה פחותה של אשרי אנוש יעשה זאת, שהוא מקיים את המשך הכתוב

במצרים במקום הטומאה היה הענן והחושך של מסך המבדיל עליהם, ואחר כך כשיצאו, אור נגה עליהם להוסיף עליהם בעבודה הולך ואור למעלה למעלה, זה היה עיקר שמחתם בצאתם ממצרים. ולזה בא השינוי לשון, למדרגה אחת אמר משעבוד לגאולה, וכנגד הב' אמר מעבודת לחירות, וכנגד החלוק הג' אמר מאפילה לאור גדול, עכלה"ק.

בחינת אני ה' אלקיכם לכל יהודי כפי מדרגתו

בן הוא בכל מצוות התורה, שאין לו לאדם בר אוריין וחסיד להסתפק בקיום מצוות באופן שהעם הארץ שאינו יודע ספר מקיומה, כי הלה יחשב לו למעלה גדולה ויקבל שכרו משלם, בעוד שהוא עלול להיענש על שאינו עושה כפי הנדרש ממנו.

בענין זה אמר חותני זצ"ל אימרה נאה בשם צדיקים על הפסוקים בריש פרשת קדושים (ויקרא יט, א-ג), דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' אלקיכם, אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלקיכם. ג' פסוקים אלו מורים על מדרגות שונות בכלל ישראל, ועל כולם נאמר אני ה' אלקיכם.

יש מבני ישראל שמחמת שגולדו והתחנכו בין הגויים, אזי כל יהדותם היא בכך שמקיימים אל תפנו אל האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם, שאינם עובדים עבודה זרה, ולפי מצבם

המקובל אצל רבותיו, ואם מזלזל בזה סופו יורש גיהנם ח"ו. ולכן נהגו שבפסח אין אוכלים אצל הזולת, ואוכלים רק מה שבשלו לכד בבית, כי בא להורות שאין דומה החומרות שנהגה הוא בעצמו לחומרות של זולתו, וכל אחד צריך לנהוג כפי המקובל במשפחתו בכל הדורות. ואף אם שכנו אינו מקפיד על ענין מסויים כי הוא לא ראה זאת בבית אבותיו, מכל מקום ח"ו שזה יגרום לו לזלזל בחומרא זו.

לכן תקנו חז"ל שהפסח נשחט בג' כיתות, להורות שכיתות יש בכני ישראל בכל מצוות התורה, וכן במצוות הקשורות לחג הפסח, ולא ראי זה כראי זה. ולכן אכלו את הפסח שה לבית אבות (שמות יב, ג), שכל אחד היה אוכל עם בני משפחתו, כי כל אחד צריך לנהוג בזה כחומרות שנהגו בו אבותיו ולא יצא לחוץ בשביל לקחת קולות מהזולת.

זהירות לכל אדם בבחינת 'עבודה זרה' ששייך אצלו

ראיתי בספר דרשות ר"י אבן שועיב (פרשת צו ושבת הגדול, ד"ה וחכמים גורו) מתלמידי הרשב"א, שכותב בתוך דבריו וז"ל: "ויש שואלים למה החמירה תורה לבער איסור חמץ יותר משאר איסורין וכו', אבל האמת שזהו מסודות התורה שענין חמץ ואיסורו הוא חמור מאד, ואכילת המצה מצותו גדולה על דרך הקבלה, כי החמץ רומז למדת הדין הקשה, שהצילנו הקב"ה ממצרים ממות, ועשה בהם שפטים על ידה, דכתיב (שמות יד, ל) וירא ישראל את ה' הגדולה, וכתיב (שם טו, י) 'מינך ה' וגו', ידו אחת משקעתן וכו', ולכן באה המצה בדין הקרבן ונאסר

שומר שבת מחללו וגו', והיינו שנוהר מחילול שבת, ושומר ידו מעשות כל רע, שאינו עובר עבירות חמורות. ויש מדרגה נעלה יותר, של אשרי הגבר יחסה בו, שחוסה באלקיו ביתר שאת ומשתדל לקיים מצוות עד מקום שידו מנעת. למעלה מזה היא מדרגת אשרי אדם מפחד תמיד, שיש לו יראת שמים, אך עדיין אין זו המדרגה העליונה כיון שזהו רק יראת העונש, ולמעלה מזה היא מדרגת אשרי איש ירא את ה' ובמצותיו חפץ מאד, שעל ידי קיום מצוות ומעשים טובים הוא בא לאהבת ה' ומוזה ליראת הרוממות שאין למעלה הימנה.

חובת כל אדם לנהוג בחומרות מבית אבותיו בחג הפסח

ענין זה אמור בכל חלקי התורה, וכמו בפסח שכאמור זה הרחוק שאינו יודע מהלכות וחומרות בפסח, ומכל מקום דבר אחד למד מבית אבותיו שבפסח אין אוכלים חמץ, והוא מקפיד לקנות רק דברים כשרים לפסח, אזי המצוה הזאת עולה לריו ניהוח והוא יקבל שכרו משלם, אמנם אלו המתחנכים על ברכי התורה וההסידות, ולמדו הלכות הפסח ויודעים כמה חששות וזהירות צריכים בשביל להישמר ממשוהו חמץ בחג הפסח, הרי מהם דורשים הרבה יותר.

וכבר נודע מצדיקים (עין דרך פקודי, מצוה י, חלק הדיבור, אות ג) שאסור לזלזל בשום חומרא שנוהגים בפסח, והיו רבים וטובים שהיו להם 'אוסטרלישע חומרות', וח"ו מזלזל בהם, וכל אחד צריך לנהוג בזה כפי שראה בבית אבותיו וקנינו וכפי

עבודת כל אדם לפי מדרגתו ומקור שורשו

בזה יבואר מאמר המגיד, דכאשר הבן החכם רואה את אביו בחג הפסח שהוא מחמיר בחומרות שונות ומיני זהירות, הריהו שואל ותמה, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקיננו אתכם, רצ"ל הרי די לך כמה שאסרה תורה ומה לך להוסיף עוד גדרים וסייגים. וכיון שרצונו לידע סיבת הדבר, לכן ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח, שמצינו בשחיטת הפסח ג' כיתות כנ"ל, וכן צריך לאכול הפסח רק לבני החבורה שה לבית אבות, וזהו לימוד שישנם דרגות שונות ומסורות שונות בכלל ישראל, וכל אחד אסור לו לשנות מוזה כל שהוא מדרכי אבותיו, וכיון שהוא ראה אצל אבותיו שהחמירו באלו החומרות בפסח, הרי אסור לו לשנות.

לעומת זאת, הבן הרשע שמתרים כלפי אביו על החומרות שנוהג, ואומר מה העבודה הזאת לכם, כלומר מה לך להרבות בעבודות וחומרות יותר מדי, והלא אצל אחרים אני רואה שאינם מקפידים על כל החומרות, אזי ואף אתה תקחה את שיניו, דכמו דבמידי דאכילה אין הדבר שוה לכל נפש, יש מי שמאכל פלוני ערב לחכו ויש מי שאינו מסוגל לאכול המאכל הזה אלא דווקא מאכל אחר, כי כל אחד מעמו שונה, כן הוא במצות הפסח, שכל אחד מחוייב לנהוג ולהחמיר כמו שהוא קיבל מבית אבותיו ורכותיו ואי אפשר להשוות בין בני אדם.

וזהו, ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, וכנ"ל מדברי הרבי ר' אלימלך זי"ע שגם ביציאת מצרים

החמץ, וצונו להרחיקו כענין עבודה זרה, והאוכלו מקצץ בנטיעות, ולכן איסורו במשהו ולא במיל כעין עבודה זרה ממש.

ולכן סמכו התורה לעבודה זרה דכתיב (שמות לד, ז-ח) אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור. וכמו שצוה בעבודה זרה (דברים ז, כו) ולא תביא תועבה אל ביתך וגו' שקץ תשקצנו, וכן בחמץ ובתערובתו כמו עבודה זרה. ולכן כתבו חז"ל לחפש ולחטט אחריו ואפילו הכלים שנשתמש בהם חמץ צוו להרחיקם, וזהו דינם בקוצר, עכ"ל"ק [ומדבריו יש סמך להנודע דאף שבומן הראשונים עדיין לא נדפס ספר הזוהר, מכל מקום מצינו לכמה מהראשונים שהיה להם כתבים והביאו ממדרשי רשב"י, כמו דרשה זו שהחמץ הוא כמו עבודה זרה כפי שנסמך בתורה, שמקורו להדיא בוותר הקדוש (פרשת תצוה, ח"ב דף קפב, א)].

והנה זה ברור שלאנשים כערכנו אין צריך להזהיר שלא לאכול חמץ מחמת שמעורר דינים וכיוצא בזה, ודי לנו בכך שאסרה התורה. אמנם רואים מדבריו הקדושים שמדמה חמץ לעבודה זרה, וכמו שבעבודה זרה נאמר אלהי מסכה לא תעשה לך, היינו שלכל אדם יש בחינת עבודה זרה משלו, שלאדם פשוט מאד מה שאינו עובד עבודה זרה בפועל והוא מאמין קצת בהש"ת, הרי די בשבילו, אבל למעלה מזה הוא כשגם נזהר מן הכעס שעליו אמרו חז"ל (זוה"ק, פרשת בראשית, ח"א דף כו, ב) כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. ולמעלה מזה יש מדרגה לבני עליה שלא יעבדו עבודה זרה היינו שיקיימו תורה ומצוות לשם שמים בלא שום פניה של כבוד או מוון.

שייך כיום חירות, ורק אלו שביציאת מצרים היתה להם חירות רוחנית המה שמחים וששים גם כיום הזה על האורות וקבלת התורה שזכינו להם ביציאת מצרים.

[מתוך דרשת שבת הגדול תשס"ח]

היו דרגות שונות, והיציאת מצרים של בני העליה היתה בבחינה נעלית יותר. אילו היה שם לא היה ננאל, כיון שכל גאולתו היא רק ממה שנשתעבד לעבוד בפרך בחומר ובלכנים, וזה ישנו גם כיום שאנו משועבדים תחת עול האומות, ולגביו לא

משפחת שטרויבל¹ הנכבדה הי"ו
לעילוי נשמת אביהם החשוב

הרה"ח ר' דוד ב"ר משה נחמיה ז"ל **שטרויבל**
נלב"ע ביום י"ב ניסן תשפ"א
תנצב"ה

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת **בת שבע** ע"ה ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע ביום י"ב ניסן תשמ"ב
תנצב"ה

הרה"ח ר' **שלמה אשר הלוי טויבער** הי"ו - מאנסי ניו.
לעילוי נשמת אביו

רב האי גאון, נודע לשם ולתהלה, פה מפיק מרגליות, מרביץ תורה ויראה, מגדולי מזכי הרבים בדורנו, שקירב רבבות מישראל לאביהם שבשמים
הגאון רבי **עזריאל הלוי** ב"ר אהרן הלוי **טויבער** זצ"ל
מוח"ס פרקי מחשבה, נשיא ארגון הקירוב 'שלהבת' ונשיא ארגון 'זשננתם'
נלב"ע ביום י"ג ניסן תשע"ט
תנצב"ה

לעילוי נשמת

האשה החשובה מרת **רינה מלכה רחל** ע"ה ב"ר יצחק ונחמה ז"ל
נלב"ע ביום י"ג ניסן תשפ"ב
תנצב"ה